

УСКЛАЂИВАЊЕ ФОРМАЦИСКИХ НАЗИВА И ТАКТИЧКИХ ПОЈМОВА

Да би поједине јединице могле са успехом извршавати задатке, које им у разним врстама борбених дејстава могу пасти у део, потребно је да у своје формациском саставу имају снага и средстава у обиму потребном за извршење својих *нормалних* задатака (на пример, чета треба да располаже људством и наоружањем којим ће бити у стању да задржи напад противничког батаљона; одељење интендантских потреба у батаљону да може снабдевати батаљон нормалне јачине, итд.). Овако формиране јединице и установе имају своје *формациске називе* који су потребни за њихов редован живот и рад, за командовање, дисциплину, итд. (на пример, стрељачка чета, пешадиски пук, одељење борбених потреба итд.).

Но, да би поједине јединице могле извршити и теже задатке од својих нормалних (на пример, напад на правцу главног удара, одбрана фронта знатно ширег од нормалног, итд.), приступа се њиховом ојачању — придавањем снага и средстава или образовању привремених састава — здружавањем јединица и установа. На тај начин долази се до тактичких привремених састава који добијају своје називе. Овако створени *тактички појмови* означавају намену и задатак извесне групације која је у разним ситуацијама различите јачине и састава (на пример, претходница, мртва стража, батаљонско превијалиште, итд.). Тако се поред формациских назива појављују и тактички појмови са одговарајућим називима. Како до ових двојакних назива долази и тамо где то, по моме мишљењу, није неопходно, то се у приличној мери усложњава војна терминологија, што се може неповољно одразити и на сам рад штабова и јединица, а да и не помињемо тешкоће на које наилазе они који отпочињу изучавање војне вештине. Сем тога, познато је да, комплетне формациске јединице, чији су делови навикнути на заједнички рад при извршењу задатака не наилазе на таква трења или неспоразуме као привремено здружени делови који још нису привикнути на заједнички рад. Да би се употреба појединих јединица могла вршити без икаквог трења и да би задаци јединицама били што јасније одређени и свакоме разумљиви, требало би извршити усклађивање формациских и тактичких назива где год је то могуће, а при формирању јединица тежити да њихова јачина и састав буду такви да се потреба за стварањем привремених формациских састава сведе на најмању меру. Начин на који мислим да се то може најбоље остварити биће предмет даљег излагања.

Формациски и тактички састав и њихови називи

Формациски састави се у свима армијама обично означавају називом јединице и рода — службе из којих је та јединица, а по потреби и врстом рода (на пример, митраљеско одељење, пионирски вод, стрељачка чета, хаубички артиљериски дивизион, тенковски пук, итд.). То су стални називи које јединице задржавају у свим приликама док као такве постоје. Но, видели смо да поред сталних формациских састава, који имају своје називе, постоје и посебни тактички састави (привремене формације) који могу имати специјалну намену или се одређују за извршење појединих посебних задатака у разним тактичким радњама. Чим овако одређени задатак буде извршен или престане да постоји потреба за његовим извршењем, овакви тактички састави се расформирају. Називи тактичким саставима се дају према њиховој намени, а често и према задатку који им претстоји у извесној тактичкој радњи (на пример, претходница, главнина, први ешелон, резерва, итд.). Самим образовањем оваког састава често је одређена и његова улога. Тако, на пример, претходница — као тактички маршевски појам — претставља привремену формацију јединице на маршу, која се по завршеном развоју за борбу обично расформира. У оквиру пука, а у циљу равномерног оптерећења свих батаљона, обично се врши наизменично одређивање појединих батаљона у претходницу односно у челни одред, или у заштитницу, односно зачелни одред, итд. Сем тога, услед посебне улоге и нарочите важности осигуравајућих органа, батаљон у претходници или у заштитници редовно се озбиљније ојачава — што зависи од ситуације — тако да је тада друкчијег састава него остали батаљони који се крећу у главнини. То значи да су овакве привремене формације при извршењу марша потпуно целисходне и оправдане и да не би било никакве потребе да се у пуку образује претходница или заштитница као сталан формациски састав.

Међутим, поред оваквих случајева, код многих се армија налази и на тактичке саставе (са одговарајућим називима) који, по моме мишљењу, нису неопходни. Тако, на пример, код неких армија пешадиски пук у нападу, као део борбеног поретка дивизије, не добија никакав посебан назив, док се код других армија у којима се у оквиру борбеног поретка дивизије образују нападне колоне, пешадиски пукови називају „борбеним групама“ (Groupe de combat, combat team). Исто тако, чета за везу пешадиског пука код већине армија никад не добија такав специфичан задатак да би морала, поред формациског назива, добијати и тактички назив; сличан је случај и са јединицом за печење хлеба, пољском заразном болницом, итд. А пошто, према томе, постоји читав низ јединица и установа чији се тактички састав или појам поклапа са њеним формациским називом, свакако би требало тежити да се избегну двојни појмови и називи, где год је то могуће. Ово тим пре, што по моме мишљењу, у низу случајева уопште нема никакве потребе нити оправдања да се појединим сталним формациским саставима (који и у борби остају истог састава), поред њиховог формациског назива, даје и посебан тактички назив, чак и тамо

где се то ипак чини. За ово ћу изнети неколико карактеристичних примера.

Као што је познато, вод за снабдевање батаљона¹⁾ састоји се од одељења борбених потреба, које у борби образује батаљонску станицу борбених потреба, и од одељења интендантских потреба, које образује батаљонску интендантску станицу (БИС). Значи, да одељење интендантских потреба, као формациска јединица и формациски појам, развијањем за борбу постаје „станица интендантских потреба“, тј. добија нов — тактички назив, па би се могло схватити као да се ово одељење привремено формира у други састав са неким другим задатком — што очигледно није случај.

Сличне случајеве имамо и код:

— санитетских одељења стрељачких чета, која у борби образују четне рањеничке прихватнице,

— санитетског вода батаљона, који у борби образује батаљонско превијалиште,

— транспортног вода пука, чије одељење борбених потреба у борби образује пуковску станицу борбених потреба, а одељење интендантских потреба — пуковско складиште,

— санитетске чете пука, која у борби образује пуковско превијалиште,

— позадинских јединица дивизије, које у борби образују дивизијску базу,

— санитетског батаљона дивизије, који у борби образује дивизијски медицински центар, итд.

Дакле, овде се свуда ради о истом саставу који у борби само мења свој формациски назив.

Још веће незгоде појављују се кад се појединим формациским јединицама као тактички називи дају називи других формациских јединица. Тако, на пример, стрељачки вод²⁾ у извиђању постаје извиђачка *патрола* или самостална извиђачка *патрола*, у маршевском осигурању челно, бочно или зачелно одељење, а на претстражи *мртва стража* или самостална *мртва стража*. Исто тако и стрељачко одељење у маршевском осигурању добија назив *патрола*. Међутим, вод нормално има у свом формациском саставу стрељачка одељења. Такав је случај и са стрељачком четом која понекад (на пример, у маршевском осигурању) добија назив *одељење*. Значи да се назив *одељење*, које се у формациским саставима употребљава као назив за једну групу стрелаца, употребљава у извесним приликама као тактички назив за стрељачки вод или стрељачку чету, итд., док се формациски вод тактички јавља час као одељење, час као вод, а час као *патрола*.

Као што се види из напред наведених примера, један те исти састав (који често врши исти задатак) мења свој стални формациски назив у разне тактичке називе само услед промене тактичке радње

¹⁾ Видети тач. 979 ПБП, II део и одговарајућа правила других армија.

²⁾ Видети одговарајуће одредбе ПБП, I део, Опште ратне службе и одговарајућа правила других армија.

у којој учествује. Веома је маркантан пример одељење интендантских потреба батаљона, које, као што знамо, од почетка до краја рата има сваки дан исти задатак. Па ипак, кад се ово одељење развије за борбу оно добија нови назив, иако не постоји баш никакав разлог за том променом. А као што смо у почетку рекли, ово удвајање назива не само што отежава сналажење и непотребно оптерећује старешине (при учењу, при дискусијама, итд.), већ захтева и од војника и нижих старешина учење већег броја сувишних појмова, што само усложњава обуку. Зато сам мишљења да ово питање треба размотрити и наћи одговарајућа решења у томе што би се укинули двојни називи, где год је могуће, а неки називи упростили или им се садржина јасније прецизирала. Наиме, сматрам да би код већ поменутих и њима сличних примера код којих постоје двојни називи (формациски и тактички) требало задржати само формациске називе, на пример: одељење борбених потреба, одељење интендантских потреба, санитетско одељење, санитетски вод, санитетска чета, итд., а одбацити називе: станица борбених потреба, станица интендантских потреба, рањеничка прихватница, батаљонско превијалиште, пуковско превијалиште, итд. Ово је лако могуће, јер све ове јединице могу у борби да врше задатке за које су предвиђене, не мењајући своје формациске називе.

Да вод и чета у тактичком означавању не би добијали назив „одељења“, пошто у своме формациском саставу већ имају јединице (делове) са таквим називом, требало би прецизније одредити појам патроле као и других осигуравајућих делова и, у вези са тим, упростити постојеће називе — што захтева посебну студију. Но, по моме мишљењу, један од могућих начина поједностављења ових назива био би:

— да се назив „мртва стража“ претвори у „претстражни вод“, пошто је за чету са сличним задатком усвојен назив „претстражна чета“;

— да „челно одељење“, јачине од ојачаног вода до ојачане чете, које истура батаљон у маршевском осигурању кад је „претходница“ или „челни одред“³⁾ промени назив тако, да се зове „челна чета“ — ако се истура чета, а „челни вод“ — ако се истура вод (или „претходничка чета“ и „претходнички вод“). Исто тако, по мом мишљењу, не постоји потреба да се батаљон у маршевском осигурању у једној прилици назива претходница, а у другој челни одред, те би требало задржати само један назив;

— стрелачки вод, који у извиђању носи назив „извиђачка патрола“, не треба да има назив патрола кад се тај назив већ даје његовом одељењу које он истура у „челну patrolу“; он се може називати „стрелачки вод за извиђање“ па чак не мора ни имати нарочити назив, већ само може добити одређени задатак за извиђање;

— разни тактички називи које добија стрелачко одељење могли би се упростити на тај начин што би, на пример, стрелачко одељење на маршу, уместо назива „челна“, „бочна“ или „зачелна патрола“ добило назив „челно“ (или „претходничко“ ако би се задржао овај назив),

³⁾ Видети тач. 266 ПВП, II део и одговарајућа правила других армија.

„бочно“ или „зачелно одељење“. Исто тако, уместо назива „стражарско одељење“ може се употребити назив „претстражно одељење“, итд.

Чини ми се да би усклађивањем формациских и тактичких назива на овакав или сличан начин знатно упростили ствар, а да се тиме ништа не би изгубило од суштине.

Сталност формациских састава и привремено придавање јединица

Као што је напоменуто, при употреби неке јединице најбољи се резултати могу очекивати ако је она у стању да тај задатак изврши снагама и средствима које има у своме формациском саставу. Зато се сматра да је најбоља формација оне јединице која може неокрњена, али и без средстава ојачања, извршити све задатке за које се оцени да је нормално да јој падну у део. На пример, добра је формација дивизиске јединице за везу ако је она у свима приликама способна да на основу устаљених принципа за везу организује и одржава везу са свима јединицама и установама непосредно потчињеним команди дивизије, а да истовремено успешно одржава везу и са претпостављеном командом.

Међутим, услед разноликих ситуација у којима се могу наћи у рату, неке јединице ће врло често бити у прилици да извршавају и задатке знатно теже од нормалних. Због тога ће се такве јединице ојачавати или ће се за извршење појединих конкретних задатака вршити привремено здруживање разних јединица и установа у један привремени састав (на пример, у оквиру пешадиске дивизије у одбрани ојачава се пук на тежишту одбране, или се у нападу формира једна јача нападна колона, или ојачани батаљон у улози претходнице и т.сл.). Ово су, дакле, случајеви у којима је неопходно и веома корисно привремено здруживање или ојачавање јединица. Међутим, треба имати у виду да је често придавање појединих јединица другим привременим саставима скопчано са више незгода. Тиме се отежава командовање препотчињеним јединицама, затим евиденција и попуна јединица и њихово уредно снабдевање (зато што свака јединица има органе за снабдевање ограниченог капацитета). Ту долази и до међусобног непознавања старешина и јединица тако да је отежан складан рад у почетним дејствима, итд. Због тога се намеће потреба да се ојачавања и придавања сведу на најмању меру.

Ако се уочи да се у разним тактичким радњама и различитим ситуацијама извесна ојачавања и придавања јављају као стална појава, тј. да се поједине формациске јединице често ојачавају истим јединицама (на пример, ако се пешадиски пук скоро увек ојачава једним или више водова инжињерије), онда, по моме мишљењу, треба размотрити да ли је уопште стални састав ове формациске јединице целисходан. При томе се може доћи до закључка да је најбоље овакву привремену формацију, која се често јавља, претворити у сталну, тј. у конкретном случају пешадиски пук треба стално ојачати још једним или више инжињерских водова.

Интересантан је пример ојачавања стрељачке чете за коју се при извршењу најразличитијих задатака (све врсте напада, све врсте одбране итд.) предвиђа⁴⁾ додељивање митраљеза из постојеће митраљеске чете батаљона. Због тога се, по моме мишљењу, оправдано поставило питање: није ли целисходније да се, уместо овог сталног ојачавања стрељачких чета митраљезима из састава батаљона, стрељачким четама стално додели по један вод или одељење ових митраљеза и да се ова привремена формација, која се врло често појављује, на тај начин претвори у сталну формацију? У вези са овим данас постоје две концепције у погледу сталног формациског састава стрељачких чета: једна заступа чисто *стрељачке* чете, састављене само од стрељачких водова, а друга препоручује *пешадиске* чете које би у своме саставу, поред стрељачких водова, имале и по један вод тешких пешадиских оруђа. Прва се мири са разним придавањима — ојачањима, као и незгодама везаних за непрекидна препотчињавања, док је друга много погоднија, јер избегава те незгоде.

У нашој и страној војној литератури и у многим званичним правилима,⁵⁾ а нарочито при решавањима тактичких задатака у најразличитијим ситуацијама, сусрећемо се и са изразом „*средства ојачања*“. При томе се сматра као нормалан случај да поједине тактичке и оперативне јединице (батаљони, пукови, дивизије, корпуси, итд.) добијају скоро у свима ситуацијама ојачања, а нарочито у артиљерији и инжињерији. Тако, на пример, у оквиру дивизије сматра се да ће дивизијска артиљерија готово редовно бити ојачана.⁶⁾ Или, при решавању тактичких задатака наилазимо скоро редовно на случај да се армија и корпус, а често и дивизија, ојачавају с једним или са више артиљериских ПТ, ПА и пионирских пукова; да се за образовање артиљериских група (ПАГ-а, ДАГ-а, итд.) или ПТР првенствено користи артиљерија ојачања; да се малокалибарска ПА артиљерија начелно придаје јединицама које обезбеђује; да се пешадиским, артиљериским и тенковским јединицама — због обимности инжињерских радова не само у одбрани него и у нападу — придају пионирске јединице, итд. Мени изгледа, да је, кад се већ располаже јединицама које се предвиђају за ојачања формацијских јединица (тактичких и оперативних), као и у случају кад се ове ангажују за извршење својих нормалних задатака, боље да се ове јединице не третирају као „јединице ојачања“.

Увиђајући незгоде и сложеност у руковођењу инжињеријом придатом као ојачање, поједини писци⁷⁾ се залажу да инжињерске задатке треба тако постављати да се здружене јединице не морају у свакој ситуацији ојачавати инжињеријом претпостављене команде, већ им омогућити да све задатке могу извршити својом инжињеријом,

⁴⁾ Види одговарајуће одредбе ПБП, II део и одговарајућа правила других армија.

⁵⁾ Види ПБП, I и II део.

⁶⁾ Види чланак „Реферат за напад начелника артиљерије дивизије“ — Војни гласник бр. 10/1954 год.

⁷⁾ Генерал-потпуковник Благо Јанковић у чланку „Размишљања о месту, улози и задацима инжињерије“ — Војнотехнички гласник бр. 12/1953, стр. 11.

а да само изузетно треба формациску инжињерију ојачавати јединицама из претпостављене команде. И овде се намеће питање: зар није целисходнији један део ових „средстава ојачања“ увести стално у формациски састав јединица? На овај би се начин упростило командовање, јединице би постале самосталније, а привремена ојачавања би се вршила само кад је то заиста неопходно; деоба појединих јединица вршила би се само изузетно, а старешине разних јединица навикавале би се да рачунају само са својим сталним средствима а не да увек очекују ојачање.

На исти се начин може посматрати питање придавања појединих јединица авијације у састав виших тактичких и оперативних јединица (на пример, веће или мање придавање авиоизвиђачких, авиоартиљерских, хеликоптерских и јединица за везу у састав дивизија, корпуса, и сл.).

Имајући у виду напред изнето, изгледа ми да би било целисходно да се у оквиру пешадиског батаљона стрељачке чете стално ојачају једним делом тешким пешадиских оруђа и да се њихов други део задржи под командом команданта батаљона, да би имао у рукама средства којима ће моћи непосредно интервенисати у току борбе. Другим речима, требало би у извесној мери ићи на децентрализацију средстава за подршку у оквиру батаљона путем појачања ватрене моћи појединих стрељачких чета. Ако се стане на становиште да би у оквиру пешадиског пука један део инжињерских задатака могла да прими на себе пешадија (на пример, минирање и разминирање), онда би, по моме мишљењу, инжињерска јединица у пуку требала да буде толико јака да у нормалним условима и у нападу и у одбрани може извршити све задатке који пуку могу пасти у део. Да би пешадија у овом случају могла да обавља део инжињерских задатака требало би и у наоружању пешадиских батаљона тада предвидети потребне количине ПП и ПТ мина и средстава за разминирање. Исто тако, по моме мишљењу, не би било никакве незгоде ако би се у стални формациски састав здружених јединица укључило и онолико артиљерских јединица колико им се нормално придаје као средство ојачања. Најзад, сматрам да би у органском саставу дивизиске артиљерије требало увести и јединицу артиљерске авијације, а у саставу корпуса јединицу артиљерске и извиђачке авијације, итд.

Ако поступимо на изнете начине и код других поменутих и њима сличних случајева, то не би значило да би се тиме искључиле могућности привременог ојачавања у појединим конкретним ситуацијама, само, би оно у том случају, свакако, било мање и ређе.

На сличан начин могло би се поступити и са јединицама осталих родова војске и служби, имајући притом у виду да ће и поред тога постојати потреба за ојачањима и привременим здруживањима, али само као изузетна појава. Најзад, пошто ће у извесним случајевима више старешине морати да задрже извесне снаге и средства у својим рукама ради омогућавања маневра, то је природно да се у погледу децентрализације не сме ићи у крајност. Ово нарочито важи за држање у резерви извесних специјалних јединица (топографских, са-

обраћајних, противтенковских — кад се очекује употреба оклопних јединица, итд.).

О задацима који су разумљиви самим постојањем једног састава

Најзад, осврнуо бих се на чињеницу да је појединим јединицама самим њиховим постојањем у неком формациском саставу и одређеним формациским називом и сам задатак јасно опредељен. Тако се, на пример, у свима јединицама од пука па навише образује *ПТ резерва*. У пешадиском пуку готово увек ПТ резерву образује пуковска ПТ батерија са делом пионира и, евентуално, ручних бацача. Међутим, самим постојањем овакве јединице (пуковске ПТ батерије, дивизијског ПТ дивизиона, итд.) одређен је и њен задатак, тј. борба против тенкова. Зато се поставља питање да ли је потребан посебан назив, на пример, „пуковска ПТ резерва“ или је довољно дати тај задатак формациској ПТ батерији пука (у чијем саставу може, евентуално, постојати и део ручних бацача и пионира који редовно улазе у састав ПТ резерве). На исти начин се може размотрити и питање ПТ резерве дивизије и осталих здружених јединица. Дакле, ако се ради о чисто формациској ПТ артиљериској јединици ангажованој за борбу против тенкова, мени изгледа да нема потребе да јој се повремено даје неки други назив, пошто је њен задатак унапред одређен самим називом „ПТ“ и оруђима која има у свом саставу.

Сличан је случај и са ПА јединицама када се употребљавају за гађање циљева у ваздуху (што им је нормалан задатак) јер тада свака ПА јединица самим називом „ПА“ и оруђима која има у свом саставу има јасно одређен задатак, тако да ни овде нема потребе за постојањем посебних тактичких назива поред формацијских.

Усвајањем наведених измена, усклађивањем формацијских назива и тактичких појмова код осталих јединица и установа свакако би се упростили поједини појмови и олакшала употреба неких јединица у разним конкретним ситуацијама.